

EUROOPA KOHTU OTSUS

2. august 1993*

Meeste ja naiste võrdne kohtlemine – Seadusega naiste öötöö keelamine – Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsioon nr 89, mis keelab naiste öötöö

Kohtuasjas C-158/91,

mille eesmärgiks on Euroopa Kohtule EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel Prantsusmaa Metz'i linna Tribunal Correctionnel de Police'i esitatud taotlus, millega soovitakse nimetatud kohtus pooleli olevas kriminaalmenetluses

Jean-Claude Levy vastu

saada eelotsust nõukogu 9. veebruari 1976. aasta direktiivi 76/207/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamisega ning töötingimustega (EÜT L 39, 1976, lk 40) artiklite 1–5 tõlgendamise kohta.

EUROOPA KOHUS

koosseisus: president O. Due, kodade esimehed G. C. Rodríguez Iglesias ja M. Zuleeg, kohtunikud G. F. Mancini, R. Joliet, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, F. Grévisse, M. Diez de Velasco, P. J. G. Kapteyn ja D. A. O. Edward,

kohtujurist: G. Tesauro,

kohtusekretär: J-G. Giraud,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- Direction du Travail et de l'Emploi, esindaja: tööinspektor E. Klein,
- J-C. Levy, esindaja F. Crehange Metzi advokatuurist,
- Prantsuse Vabariigi valitsus, esindajad: välisministeeriumi õigusküsimuste asedirektor, ja *Attaché principal d'administration centrale* C. Chavance,
- Saksamaa valitsus, esindaja: *Regierungsdirektor* E. Roeder föderaalset majandusministeeriumist,
- Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja: M. Wolfcarius, selle õigustalitusest,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

võttes arvesse kohtuistungil ettekannet,

kuulanud 16. septembri 1992. aasta kohtuistungil ära J-C. Levy, Saksamaa valitsuse ja komisjoni märkused,

kuulanud 27. oktoobri 1992. aasta kohtuistungil ära kohtujuristi arvamuse,

on teinud järgmise

otsuse

1. Oma 22. mai 1991. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 18. juunil 1991, esitas Prantsusmaa Metz'i linna Tribunal de Police (kriminaalkohus) EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel küsimuse eelotsuse saamiseks nõukogu 9. veebruari 1976. aasta direktiivi 76/207/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamisega ning töötingimustega (EÜT L 39, 1976, lk 40; edaspidi „direktiiv“) artiklite 1–5 tõlgendamiseks.

2. Küsimus tekkis Ministère Public'i (riigiprokurör) ja Direction du Travail et de l'Emploi' (töoministerium) algatatud kriminaalmenetluses Nouvelle Falor SA direktori Jean-Claude Levy vastu, keda süüdistatakse selles, et ta palkas Prantsusmaa Code du Travail' (edaspidi „prantsuse koodeks“) artiklit L 213-1 rikkudes 22. märtsil 1990. aastal 23 naist öötööle, pannes sellega toime rikkumise, mille eest karistatakse rahatrahviga nimetatud koodeksi artikli R 261-7 alusel.

3. Need sätted võeti vastu rakendamaks Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 9. juuli 1948. aasta konventsiooni nr 89 naiste öise töötamise kohta tööstuses (edaspidi „ILO konventsioon“), mille ratifitseerimise kiitis Prantsusmaa valitsus heaks 7. juuli 1953. aasta seadusega nr 53-603. Ratifitseerimiskiri registreeriti rahvusvahelise organisatsiooni peadirektori juures 21. septembril 1953.

4. ILO konventsiooni artikkel 3, mille regulatsioon sisaldub põhimõtteliselt ka prantsuse koodeksis, sätestab:

„Naisi ei tohi nende vanusest olenemata palgata öötööle mitte üheski avalik-õiguslikus ega eraõiguslikus tööstusettevõttes ega selle allüksuses, v.a ettevõttes, kus töötavad ainult sama perekonna liikmed.“

5. Metz'i linna Tribunal de Police'i menetluses väitis kostja hr. Levy, et prantsuse koodeks ei ole kooskõlas direktiivi artikliga 5, milles on sätestatud:

„Sel eesmärgil võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, tagamaks, et kõik võrdse kohtlemise põhimõttega vastuolus olevad seadused, määrused ja rakendussätted tühistatakse.“

6. Tribunal de Police otsustas menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule eelotsuse saamiseks järgmise küsimuse:

„Kas 9. veebruari 1976. aasta direktiivi 76/207/EMÜ artikleid 1–5 tuleb tõlgendada nii, et ainult naiste öötööd keelav siseriiklik seadusandlus on muu hulgas Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsiooni nr 89, mis keelab naiste öise töötamise ja millele Prantsusmaa on alla kirjutanud, artiklit 3 arvestades käsitletav diskrimineerimisena?“

7. Üksikasjalikum ülevaade kohtuasja faktilistest asjaoludest, menetluse käigust, kohaldatavatest õigusaktidest ja Euroopa Kohtule esitatud kirjalikest märkustest on kohtuistungis ettekandes ning edaspidi mainitakse või käsitletakse neid ainult niivõrd, kui see on vajalik Euroopa Kohtu põhjenduste esitamiseks.

8. Enne eelotsusetaotluses esitatud küsimusele vastamist tuleb märkida, et nii ILO konventsioonis kui ka Prantsuse koodeksis sätestatud naiste öötöö keelamise osas on ettenähtud mitmesugused erandid, millele hr. Levy siseriiklikus kohtus tugineb. Kuivõrd eelotsuseküsimuses tõstatatud probleemi lahendamiseks ei ole oluline, kas need erandid hr. Levy'le kohalduvad, siis neid käesolevas menetluses ei käsitleta.

9. Kohtuasjas C-345/89: Stoeckel (EKL 1991, I-4047) sedastas kohus, et direktiivi artikli 5 sõnastus on piisavalt täpne kehtestamaks liikmesriikidele kohustust mitte sätestada õigusaktides põhimõtet, et naistel on öötöö keelatud, isegi siis, kui sellele kohaldatakse erandeid, samas kui meestel see keelatud ei ole. Järelikult on siseriiklikul kohtul põhimõtteliselt kohustus rakendada seda eeskirja täiel määral, keeldudes kohaldamast sellega vastuolus olevaid mis tahes siseriiklike õigusaktide sätteid (vt kohtuotsust kohtuasjas 106/77: Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simmenthal (EKL 1978, lk 629)).

10. Antud juhul soovitakse eelotsuseküsimusega sisuliselt kindlaks teha, kas siseriiklikul kohtul on sama kohustus, kui ühenduse õigusega väidetavalt vastuolus oleva siseriikliku sätte eemärk on rakendada sellist rahvusvahelist lepingut nagu ILO konventsioon, mille asjaomane liikmesriik sõlmis koos teiste liikmesriikide ja mitteliikmesriikidega enne EMÜ asutamislepingu jõustumist (edaspidi „varasem rahvusvaheline leping“).

11. Asutamislepingu artikli 234 esimeses lõigus on nähtud ette, et asutamislepingu sätteid ei mõjuta õigusi ega kohustusi, mis tulenevad enne asutamislepingu jõustumist sõlmitud lepingutest ühe või mitme liikmesriigi ja ühe või mitme kolmanda riigi vahel. Teine lõik kohustab liikmesriike sellegipoolest võtma kasutusele kõik vajalikud vahendid kaotamiseks sellise lepingu ja asutamislepingu vahelised vastuolud. Artikkel 234 on üldise kohaldamisalaga ning rakendub olenemata teema olemusest iga rahvusvahelise lepingu suhtes, mis võib mõjutada asutamislepingu kohaldamist (vt kohtuasja 812/79: Attorney General v. Burgoa (EKL 1980, lk 2787, lõige 6)).

12. Kohtuotsuse järgi kohtuasjas 10/61: komisjon *versus* Itaalia (EKL 1962, lk 1) on asutamislepingu artikli 234 esimese lõigu eesmärk, kooskõlas rahvusvahelise õiguse põhimõtetega, et asutamislepingu kohaldamine ei mõjuta asjaomase liikmesriigi kohustust järgida mitteliikmesriikide õigusi varasema lepingu alusel ja täita oma vastavaid kohustusi. Järelikult viitavad selles sättes kasutatud terminid „õigused“ ja „kohustused“ vastavalt mitteliikmesriikide õigustele ja liikmesriikide kohustustele.

13. Seega, selleks et teha kindlaks, kas varasem rahvusvaheline leping võib muuta kehtetuks ühenduse eeskirja, on vaja vaadelda, kas see leping paneb asjaomasele liikmesriigile kohustusi, mille täitmist võivad nõuda lepingu need osalisriigid, kes ei ole liikmesriigid.

14. Sellega seoses märgib komisjon, et kuna Euroopa Kohus sätestas eelnimetatud Stoeckeli kohtuasjas, et esialgu nende kaitse eesmärgil naiste öötöö keelamine ei ole enam põhjendatud, peavad liikmesriigid direktiivi artikli 5 lõike 2 punkti c alusel võtma kasutusele meetmed, mis on vajalikud võrdse kohtlemise põhimõttega vastuolus olevate seaduste, määruste ja rakendussätete muutmiseks. Kui õigusaktid, mida on vaja muuta, tulenevad varasematest rahvusvahelistest lepingutest, nagu ILO konventsioon, siis on liikmesriikide poolt kasutusele võetavad meetmed samad mis „vajalikud vahendid,“ mida nad on kohustatud asutamislepingu artikli 234 teise lõigu alusel kasutusele võtma kaotamaks vastuolud nende rahvusvaheliste lepingute ja ühenduse õiguse vahel, nimelt on nad kohustatud laiendama öise töötamise keeldu ka vastassoost töötajatele või varasema rahvusvahelise lepingu tühistama.

15. Komisjon lisab, et igal juhul ei saa ILO konventsioonist, mis keelab naiste öötöö, tulenev kohustus õigustada liikmesriikide poolt meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte, mis on põhiline inimõigus ja Euroopa Kohtu poolt kaitstavate üldiste õiguspõhimõtete lahutamatu osa, järgimata jätmist (vt kohtuotsust kohtuasjas 11/70: Internationale Handelsgesellschaft v. Einfuhr- und Vorratsstelle Getreide (EKL 1970, lk 1125)). Komisjon väidab, et Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt (vt eelkõige 28. mai 1985. aasta kohtuotsust Abdulazizi, Cabales ja Balkandali kohtuasjas, A-seeria, nr 94) peavad meeste ja naiste erineval kohtlemisel olema objektiivsed ja mõistlikud põhjendused ning kasutatud abinõud peavad olema ja taotletava eesmärgiga proportsionaalsed. Arvestades nii meeste kui ka naiste öise töötamisega seotud riske, võib meeste ja naiste erinevat kohtlemist õigustada ainult vajadus kaitsta naiste bioloogilist olukorda.

16. Vastuseks sellele argumendile tuleb märkida, et kuigi meeste ja naiste võrdne kohtlemine on tõesti ühenduse õiguskorras tunnustatud fundamentaalsemaid põhiõigusi, on selle rakendamine isegi ühenduse tasandil olnud järkjärguline, nõudes nõukogu tegutsemist direktiivide vastuvõtmise teel, kusjuures need direktiivid lubavad ajutiselt võrdse kohtlemise osas teatud erandite tegemist.

17. Sellises olukorras ei saa liikmesriik tugineda võrdse kohtlemise põhimõttele, et hoida kõrvale selles valdkonnas varasema rahvusvahelise lepingu alusel võetud kohustuste täitmisest, millest kinnipidamine on tagatud asutamislepingu artikli 234 esimese lõiguga.

18. Komisjoni argument tugineb ka selle valdkonna rahvusvahelise õiguse arengule (eelkõige konventsioonile naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, mis sõlmiti 18. detsembril 1979 (edaspidi „New Yorgi konventsioon“) ja mis ratifitseeriti Prantsusmaal 14. detsembril 1983) ja Rahvusvahelises Tööorganisatsioonis endas toimunud arengutele. Seoses viimati nimetatuga mainib komisjon eriti 1990. aasta protokollit ILO 1948. aasta konventsiooni kohta, ILO 1990. aasta konventsiooni nr 171 öösel töötamise kohta ja ILO 1990. aasta soovitusi nr 178 öösel töötamise kohta, mis võeti vastu 26. juunil 1990.

19. Tõsi, rahvusvahelise lepingu sätted võivad muutuda mittesiduvateks juhul, kui kõik lepinguosaliselised on sõlminud hilisema lepingu, mille sätted on vastuolus varasema lepingu sätetega ning see toob kaasa nende lepingute üheaegse kohaldamise võimatuse (vt 21. märtsi 1986. aasta rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni artikli 59 lõike 1 punkti b).

20. Käesoleval juhul, kui komisjoni mainitud rahvusvahelise õiguse arengu tõttu oleks ilmne, et ILO konventsiooni naiste õtööd keelavad sätted on tühised samade lepinguosalistest poolt sõlmitud hilisemate lepingute tõttu, siis ei oleks asutamislepingu artikli 234 esimene lõik kohaldatav. Sellisel juhul ei oleks siseriiklikul kohtul takistatud direktiivi artiklit 5 kohaldamine viisil, nagu Euroopa Kohus seda eelnimetatud Stoeckeli kohtuasjas tõlgendas, ja sellega vastuolus olevate siseriiklike sätete mittekohaldamine.

21. Tuvastamine, millised kohustused varasem leping asjaomasele liikmesriigile paneb ja milline on nende kohaldamisala, et teada saada, mil määral need takistavad direktiivi artikli 5 kohaldamist, ei ole Euroopa Kohtu ülesanne eelotsusemenetluses, vaid seda peab tegema siseriiklik kohus.

22. Eeltoodud kaalutlusi arvestades on vastus eelotsusetaotluses esitatud küsimusele, et siseriiklik kohus on kohustatud tagama direktiivi 76/207 artiklit 5 sätete järgimise täies ulatuses, jättes kohaldamata sellega vastuolus olevad mis tahes siseriiklike õigusaktide sätted, kui sätete kohaldamine ei ole vajalik asjaomase liikmesriigi selliste kohustuste täitmise tagamiseks, mis tulenevad enne EMÜ asutamislepingu jõustumist mitteliikmesriikidega sõlmitud lepingutest.

Kohtukulud

23. Euroopa Kohtule märkusi esitanud Saksamaa ja Prantsusmaa valitsuse ning Euroopa Ühenduste Komisjoni kulusid ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus liikmesriigi kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse nimetatud kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS

vastates küsimustele, mille Metz'i linna Tribunal de Police esitas oma 22. mai 1991. aasta otsusega, otsustab:

Siseriiklik kohus on kohustatud tagama nõukogu 9. veebruari 1976. aasta direktiivi 76/207/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamisega ning töötingimustega artikli 5 sätete järgimise täies ulatuses, jättes kohaldamata sellega vastuolus olevad mis tahes siseriiklike õigusaktide sätted, kui sätete kohaldamine ei ole vajalik asjaomase liikmesriigi selliste kohustuste täitmise tagamiseks, mis tulenevad enne EMÜ asutamislepingu jõustumist mitteliikmesriikidega sõlmitud lepingutest.

Due Rodriguez Iglesias Zuleeg Mancini

Joliet Schockweiler Moitinho de Almeida

Grevisse Diez de Velasco Kapteyn Edward

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 2. augustil 1993. aastal Luxembourgis.

J-G. Giraud

O. Due

Kohtusekretär

President